

„Wychowanie w Rodzinie” t. XXIX (4/2022)

nadesłany: 10.12.2022 r. – przyjęty: 30.12.2022 r.

Katarzyna SADOWSKA *

Marta KĘDZIA **

Formacja młodzieży w Kościele katolickim w Polsce – wybrane aspekty socjopedagogiczne i konteksty historyczne

Formation of youth in the Catholic Church in Poland – selected socio-pedagogical aspects and historical contexts

Abstrakt

Cel. Celem opracowania jest syntetyczne ukazanie wybranych socjopedagogicznych aspektów formacji młodzieży w polskim Kościele katolickim oraz przedstawienie jej najważniejszych kontekstów historycznych.

Metody. Przyjęto metodę monografii pedagogicznej. Autorki analizują źródła i odnoszą się do literatury przedmiotu: monografii, opracowań zbiorowych oraz czasopiśmiennictwa, nadto do dokumentów Kościoła katolickiego.

Wnioski. Autorki wyprowadzają wniosek, że młodzi ludzie pozostają pod ustawiczną opieką i doświadczają wsparcia ze strony duszpasterstw młodzieżowych, zaś wychowawcza rola Kościoła jest jedną z wiodących we współczesnym świecie.

1 **e-mail:** kawka@amu.edu.pl

Wydział Studiów Edukacyjnych, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań, Polska

Faculty of Educational Studies, Adam Mickiewicz University in Poznan, Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznan, Poland

ORCID: 0000-0002-3150-8304

2 **e-mail:** kmarta@amu.edu.pl

Wydział Studiów Edukacyjnych, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań, Polska

Faculty of Educational Studies, Adam Mickiewicz University in Poznan, Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznan, Poland

ORCID: 0000-0001-5349-6706

Słowa kluczowe: formacja młodzieży, duszpasterstwo młodzieżowe, formacja świeckich, wychowawcza rola Kościoła.

Abstract

Aim. The aim of the study is to present selected socio-pedagogical aspects of youth development in the Polish Catholic Church and to present its most important historical contexts.

Methods. The adopted method is the pedagogical monograph method. The authors analyse the sources referring to the literature on the subject: monographs, collective studies, and periodicals, as well as documents of the Catholic Church.

Conclusion. The authors conclude that young people are under constant care and experience support from youth ministries (pastoral development), and the educational role of the Church is a leading one in the modern world.

Keywords: youth formation, youth ministry (pastoral development), lay development, educational role of the Church.

Wprowadzenie

Na wstępie rozważań podejmowanych w niniejszym tekście warto wyjaśnić, że etymologicznie termin *formacja* wywodzi się od łacińskiego rzeczownika *forma*, które oznacza kształt lub wygląd (Fiałkowski, 2009, s. 36). Od niego powstał czasownik *formare*, oznaczający nadawanie określonej postaci komuś lub czemuś. Formować to zmierzać do ukształtowania kogoś lub czegoś w określony sposób. W odniesieniu do opisywanego w niniejszym opracowaniu formowania młodzieży w Kościele rzymskokatolickim można więc przyjąć, że formacja jest wychowywaniem, nauczaniem, przygotowywaniem, procesem kształcenia woli i umysłu (Fiałkowski, 2009, s. 36).

Formacja w rozumieniu biblijno-teologicznym oznacza dążenie do doskonałości duchowo-ludzkiej przez naśladowanie Chrystusa. W tym duchu Jan Paweł II w adhortacji *Christifideles laici* określa chrześcijańską formację jako „stały proces osobistego dojrzewania i upodabniania się do Chrystusa, zgodnie z wolą Ojca, pod kierunkiem Ducha Świętego” (Fiałkowski, 2009, s. 36).

Termin *formacja* stał się szczególnie istotny w Kościele katolickim od 28 października 1965 roku, kiedy to hierarchowie Kościoła zebrani w ramach obrad Soboru Watykańskiego II ogłosili *Dekret o formacji kapłanów „Optatam totius”* [DFK] (Fiałkowski, 2009, s. 37). Jak zaznacza Marek Fiałkowski, „urzędowy tytuł tego dekretu, czyli *De institutione sacerdotali*, po polsku oddano jako *O formacji kapłańskiej*. Łaciński termin *institutio* (od *instituire*) oznacza m.in. naukę, wykształcenie, umiejętność, co akcentuje wyraźnie element intelektualny tego procesu” (Fiałkowski, 2009, s. 37). Przywoływany dekret wskazuje nie tylko na wymiar intelektualny, lecz ściśle łączy go z wymiarem wolitywnym, ujmując także osobno kwestie formacji du-

chowej, intelektualnej i duszpasterskiej (Fiałkowski, 2009, s. 37). W podobnym tonie utrzymany jest – zdaniem wspomnianego autora – *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*. W dokumencie tym wskazuje się na potrzebę formacji katolików świeckich do apostołstwa i podkreśla się zarówno wymiar duchowy, jak i intelektualny (Fiałkowski, 2009, s. 37). W adhortacji *Christifideles laici* w rozdziale piątym, zatytułowanym *Abyście przynosili owoc obfity*, formacja świeckich została określona jako formacja duchowa, która powinna zajmować uprzywilejowane miejsce w życiu każdego człowieka (Fiałkowski, 2009, s. 37). „Natomiast w dokumencie przygotowanym przez Generalny Sekretariat VII Zwyczajnego Synodu Biskupów (*Lineamenta*) – gdy mowa jest o odpowiedniej formacji ludzi świeckich, dokonującej się na różnych, powiązanych ze sobą poziomach – wylicza się formację ogólnoludzką, doktrynalną, duchową, społeczną i apostołską” (Fiałkowski, 2009, s. 37).

Z powyżej analizy M. Fiałkowskiego wynika zatem, że formacja jest procesem szczególnym, bowiem wieloaspektowym: „obejmującym wymiar ludzki, intelektualny, duchowy i apostołski, a równocześnie jest procesem integralnym [...], harmonijnie rozwijającym wszystkie wymiary życia człowieka” (Fiałkowski, 2009, s. 37). Każda formacja w Kościele katolickim jest także zawsze autoformacją, ponieważ człowiek w procesie integralnego rozwoju staje się coraz bardziej samodzielny i świadomy odpowiedzialności za własny rozwój i swoje życie.

Młodzi w polskim Kościele rzymskokatolickim – u źródeł idei

Według współczesnego Kościoła katolickiego młodzi ludzie potrzebują szczególnego wsparcia i ochrony oraz osób sprzyjających ich rozwojowi nie tylko w szeroko pojętym środowisku rodzinnym, szkolnym i koleżeńskim, lecz także ze strony Kościoła. Wydaje się, że Kościół katolicki od zawsze kierował swoje działania w stronę młodzieży, ponieważ dostrzegał on w niej „swoją nadzieję i przyszłość” (Bieleń, 2004, s. 313) – nadzieję dla przyszłego funkcjonowania i przetrwania wiary katolickiej. Z tego powodu ofiaruje młodym ludziom wsparcie poprzez tworzenie duszpasterstwa młodzieży. Należy podkreślić, że oddziaływania duszpasterskie i ewangelizacyjne podejmowane przez księży i katechetów świeckich mają na celu wspieranie „osobowego rozwoju młodego człowieka we wszystkich obszarach jego funkcjonowania” (Brudek, 2019, s. 20). W duszpasterstwie młodzieży formacja odbywa się więc w nurcie filozoficzno-społecznym, określanym mianem personalizmu, którego istotą jest „przyjęcie ontologiczno-aksjologicznej koncepcji człowieka jako osoby” (Brudek, 2019, s. 20). W nurcie personalizmu chrześcijańskiego proces wychowania i nauczania można ująć jako „stopniowe dochodzenie do własnej doskonałości, dzięki któremu stajemy się dojrzałą osobowością” (Brudek, 2019, s. 20).

Ksiądz Robert Bieleń przekonuje, że takie „pastoralne działanie Kościoła wobec młodych ludzi jest podejmowane nieustannie od czasów Jezusa” (Bieleń, 2004, s. 313). Dla poruszanych rozważań istotne jest zwrócenie uwagi na fakt, że „we współczesnym Kościele katolickim możemy wyróżnić dwa podstawowe kierunki duszpasterstwa młodzieżowego: światowe (papieskie) i lokalne” (Bieleń, 2004, s. 316). Jak powszechnie wiadomo, światowe duszpasterstwo młodzieżowe jest efektem pontyfikatu Jana Pawła II, który wcielił tę ideę w życie w Niedzielę Palmową 1985 roku w Rzymie na placu św. Piotra, „gdzie z papieżem spotkało się ok. 300 tys. młodych ludzi. Wymieniony dzień ogłosił Papież Dniem Młodzieży dla Kościoła katolickiego” (Bieleń, 2004, s. 316).

Formacja młodzieży w Kościele katolickim jest realizowana w ramach duszpasterstwa, które – jako zorganizowana forma – funkcjonuje w Polsce od okresu międzywojennego. „W duszpasterstwie Kościoła rozpowszechnione było wtedy duszpasterstwo stanowe, które zyskało na znaczeniu po utworzeniu w Akcji Katolickiej czterech kolumn: kolumn młodzieży męskiej i młodzieży żeńskiej, jak również kolumn męskiej i żeńskiej” (Bieleń, 2004, ss. 317–318). Te kolumny działały aż do czasu rozwiązania Akcji Katolickiej przez komunistów w 1952 roku (Bieleń, 2004, s. 318).

W okresie międzywojennym tworzone także rozmaite inicjatywy formacyjne skierowane w stronę polskiej młodzieży. Można do nich zaliczyć np. duszpasterstwo akademickie, duszpasterstwo młodzieży pracującej oraz harcerstwo (Bieleń, 2004, s. 318). Pomimo rządów komunistów w 1957 roku Kościół otrzymał pozwolenie na utworzenie polskiego Krajowego Duszpasterstwa Młodzieży [KDM], które składało się z sekcji zarówno męskiej, jak i żeńskiej. Ze względu na to, że władze PRL niechętnie spoglądały na wszelkie stowarzyszenia religijne, duszpasterze KDM uznali, że swoje zadania będą realizować w ramach ruchów katolickich (Bieleń, 2004, s. 318). Wówczas to „nieformalnymi centrami duszpasterstwa młodzieżowego stały się ośrodki salezjańskie w Krakowie i w Warszawie” (Bieleń, 2004, s. 318). Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży, pomimo wielu przeszkód stawianych mu przez władze PRL, ustawicznie się rozwijało. W tamtym czasie udało się opracować regulamin, a także organizować każdego roku konferencje dla diecezjalnych duszpasterzy młodzieży. Wbrew przeciwnościom powołano do życia różnorodne formy pomocy duszpasterskiej (Bieleń, 2004, s. 318), KDM koordynowało ponadto „pracę ruchów i wspólnot, oddziaływało na duchowieństwo poprzez inspirowanie i pobudzanie go do pracy z młodzieżą oraz wydawało czasopismo »Wzrastanie«” (Bieleń, 2004, s. 318).

Formacja młodych katolików w okresie PRL – syntetyczny zarys dziejów

Kwestie formacji młodzieży w Kościele katolickim, pomimo trudnej sytuacji w epoce komunizmu, poruszano także w czasie obrad Episkopatu Polski. Efektem starań Kościoła był ustawiczny rozwój duszpasterstwa młodzieżowego. W Polsce Ludowej można było wyróżnić:

- w latach sześćdziesiątych: ruch pielgrzymkowy, rekolekcje oazowe, duszpasterstwo ruchów religijnych;
- w latach siedemdziesiątych: festiwale piosenek religijnych (pierwszy „Sacrosong” odbył się w Łodzi w 1969 r.), konkursy religijne (chórów, recytatorskie, słuchowisk), diecezjalne pielgrzymki do sanktuariów lokalnych, całonocne czuwania;
- w latach osiemdziesiątych: Światowe Dni Młodzieży (w Niedzielę Palmową w łączności z Ojcem Świętym), Ekumeniczne Spotkania Wspólnoty z Taizé, Noce Fatimskie, Przegląd Parafialnych Zespołów Teatralnych (Bieleń, 2004, s. 318).

Konklawe z 16 października 1978 roku na papieża wybrało Polaka – Karola Wojtyłę. Ta decyzja pozwoliła duszpasterzom w latach 80. XX wieku podjąć kolejne działania, zdecydowanie bardziej transparentne niż wcześniej. W 1984 roku powołano Podkomisję Episkopatu Polski do Spraw Duszpasterstwa Młodzieży, którą w 1987 roku podniesiono do rangi komisji uzupełniającej pracę Komisji Katechetycznej (Bieleń, 2004, s. 319). Jej przewodniczącym „został biskup W. Bobowski, a wiceprzewodniczącym ks. Z. Bochenek, obaj z diecezji tarnowskiej. Oni to tworzą Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Młodzieży (KODM) w Tarnowie i przejmują wydawanie czasopisma »Wzrastanie«” (Bieleń, 2004, s. 319). W ten sposób Komisja do Spraw Duszpasterstwa Młodzieży stała się organem naczelnym duszpasterstwa młodzieży w Polsce, a KODM został organem wykonawczym (Bieleń, 2004, s. 319). Warto także dodać, że w 1980 roku w Krakowie powołano do życia „Krajowe Duszpasterstwo Harcerzy, na którego czele stanął biskup K. Górny” (Bieleń, 2004, s. 319).

W ostatnich dekadach XX wieku duszpasterstwo młodzieży rozwijało się także dzięki ogólnopolskim programom duszpasterskim oraz pracom II Polskiego Synodu Plenarnego (Bieleń, 2004, s. 319). W tym okresie organem naczelnym duszpasterstwa młodzieży w Polsce była Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, której celem stało się „inicjowanie, koordynowanie, planowanie i publikowanie działań mających na celu pastoralną troskę o polską młodzież” (Bieleń, 2004, s. 319). Organem wykonawczym komisji było z kolei Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży, a jego głównym zadaniem uczyniono

wspieranie rodzin i parafii w katolickim wychowaniu młodzieży oraz pomoc samej młodzieży w integralnym rozwoju, organizowanie Światowych Dni Młodzieży oraz koordynację działań duszpasterstwa młodzieży w Polsce poprzez organizowanie spotkań księży i liderów świeckich oraz współpracę ze zrzeszeniami katolickimi, zwłaszcza ze stowarzyszeniami i ruchami młodzieżowymi (Bieleń, 2004, s. 320).

Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży ustawicznie wspierało także inicjatywy innych duszpasterstw młodzieży funkcjonujących w kraju. Współpracowało np. z Duszpasterstwem Młodzieży Niedostosowanej Społecznie, Duszpasterstwem Harcerzy, Duszpasterstwem Zakładów dla Nieletnich, Duszpasterstwem Powołań, jak również z Duszpasterstwem Rodzin, Duszpasterstwem Światło-Życie i Duszpasterstwem Odnowy w Duchu Świętym (Bieleń, 2004, s. 320). U progu XX wieku „nieoficjalnym biuletynem duszpasterstwa młodzieżowego w Polsce stały się zeszyty »Święto Młodych trwa bez końca«, wydawane w Siedlcach» (Bieleń, 2004, s. 320).

Lata 90. XX wieku były okresem tworzenia Wydziału Duszpasterstwa Młodzieży, którym kierował diecezjalny referent duszpasterstwa dzieci i młodzieży wraz z dekanalnymi duszpasterzami dzieci i młodzieży oraz Młodzieżową Radą Duszpasterską (Bieleń, 2004, s. 320). Duszpasterstwo to koordynowało „pracę Liturgicznej Służby (Liturgicznej Służby Ołtarza), Dzieci Maryi, Ruchu Światło-Życie, Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Duszpasterstwa Akademickiego oraz nieformalnego Duszpasterstwa Maturzystów» (Bieleń, 2004, s. 320). Poza tym Wydział Duszpasterstwa Młodzieży organizował lub współdziałał z innymi organizacjami w ramach wielu cyklicznych imprez masowych dla młodzieży, takich jak: Dzień Dziecka, rozgrywki sportowe o puchar Biskupa Sosnowieckiego, Festiwal Piosenki Religijnej, Festiwal Kołęd i Pastoralek, pieszne pielgrzymki na Jasną Górę oraz Forum Młodych (Bieleń, 2004, s. 320).

Charyzmat księdza Franciszka Blachnickiego – próba syntezy

Odrębnym fenomenem czasów sprzed transformacji ustrojowej, w ramach którego funkcjonowały rzesze młodych, szczerze zaangażowanych ludzi, był Ruch Światło-Życie. Jego twórcą był ksiądz Franciszek Blachnicki, który jako jeden z pierwszych księży i teologów ujmował posoborowy Kościół w formie wspólnoty. Wyjątkowość księdza F. Blachnickiego polegała m.in. na tym, że „nie tylko sam wnikliwie przyswoił sobie naukę soborową, stwarzając wizję »Żywego Kościoła«, ale potrafił położyć ją u podstaw konkretnej praktyki duszpasterskiej» (Oskwarek, 2009, s. 6). Dzieło F. Blachnickiego – zdaniem księdza Pawła Oskwarka – odzwierciedla słowa Jana Pawła II: „wszystkie drogi Kościoła prowadzą do człowieka» (Oskwarek, 2009, s. 7).

W ramach Ruchu Światło-Życie F. Blachnicki formował nowego człowieka w duchu deuterokatechumenatu. Przyciągał młodzież oraz całe rodziny. Osoby zaangażowane w oazach były autentycznymi, praktykującymi katolikami, którym przyświecała myśl całożyciowego rozwoju w wierze według zasady, że nikt nie rodzi się chrześcijaninem, ale aby nim być, należy się nim ustawicznie stawać (Tokarski, 2009). Ludzie, którzy wstępowali w szeregi Ruchu Światło-Życie, działali poza systemem narzuconym przez władze komunistyczne. Podążali za koncepcją deuterokatechumentatu F. Blachnickiego i uważali, że

nowe życie, które otrzymuje ochrzczony, jest początkiem życia wiecznego. Domaga się ono nieustannego rozwoju i zmierzania do swojej pełni. Właśnie przez chrzest człowiek jest powołany i uzdolniony do życia miłością w darze z samego siebie. Jest to nowe życie w Duchu Świętym, który prowadzi ochrzczonego drogą służby i poświęcenia dla innych. Na tej drodze człowiek otrzymuje uzdolnienia, którymi są cnoty teologalne: wiara, nadzieja i miłość. Chrzest jest również wejściem w przymierze z Bogiem, które zawarł w imieniu ludzi raz na zawsze Jezus Chrystus. Dlatego człowiek wchodzi w to przymierze przez Chrystusa, który udziela chrześcijaninowi swego Ducha. Człowiek musi trwać w tym przymierzu przez wiarę, nadzieję i miłość, przez Ducha Świętego, aż do śmierci, która jest przejściem do pełni życia w domu Ojca (Tokarski, 2009, ss. 154–155).

Fakt przyciągania przez księdza F. Blachnickiego dużej liczby młodych ludzi sprawił, że zainteresowały się nim władze komunistyczne (Durka, 2018, s. 59). Jarosław Durka stwierdza wręcz, że: „dla komunistów szczególnie niebezpieczne było to, że ruch oazowy skutecznie dążył do autentycznego pozyskania młodzieży” (Durka, 2018, s. 66). Autor ten pisze także, że sytuację tę rozumiał dogłębnie K. Wojtyła, wówczas jeszcze arcybiskup krakowski. Od początku wspierał on w działaniach F. Blachnickiego nie tylko z sympatii czy z przekonania, że młodzież jest przyszłością Kościoła. Innym ważnym powodem była świadomość K. Wojtyły, że choć komuniści uważają go za istotne zagrożenie dla krzewienia ich ideologii, to jednocześnie się z nim liczą (Durka, 2018, s. 66). Wsparcie, czy też swoiste objęcie księdza F. Blachnickiego opieką przejawiało się w wielokrotnym uczestnictwie przyszłego papieża w obozach oazowych, odprawianiu podczas nich mszy, rozmowach z uczestnikami, a także – w miarę możliwości – ochronie ks. F. Blachnickiego przed wizytacjami urzędników państwowych, którzy za szczególnie niebezpieczne dla swojej misji uważali wszelkie działania Kościoła katolickiego w zakresie wychowania młodzieży (Durka, 2018, ss. 66–69).

Duszpasterstwo młodzieży w Kościele katolickim – cele, zadania, idee

Ksiądz R. Bieleń podkreśla, że ponieważ „życie społeczne ulega ciągłym zmianom, a młodzież znajduje się w okresie dojrzwania”, to duszpasterstwo młodzieży powinno się ustawicznie rozwijać i odnawiać (Bieleń, 2004, s. 313). Jego nadrzędnym celem jest wspieranie młodego człowieka w integralnym rozwoju, w rozwoju jego wiary, w procesie osiągania w sposób realistyczny świętości poprzez dążenie do bycia uczciwym obywatelem i dobrym chrześcijaninem (Jan Paweł II, 1988).

W trakcie obrad dostojników Kościoła podczas Soboru Watykańskiego II zwrócono uwagę na konieczność „starannego wychowania ludzi”, w szczególności młodzieży „ku pełniejszej kulturze duchowej” (Chmura, 2008, s. 151). Pojawił się zatem postulat takiego formowania młodzieży, aby była ona nie tylko wykształcona, lecz także wielkoduszna (Chmura, 2008, s. 151). Kościół katolicki przyjął, że:

Młodość jest czasem szczególnie intensywnego rozwoju, zwłaszcza w odkrywaniu i budowaniu własnej osobowości. Podjęte w tym czasie wybory rzutują na całe przyszłe życie młodego człowieka, ale określają także w jakiej mierze przyszłość Kościoła i społeczeństwa, o których to społecznościach młodzież będzie kiedyś współdecydować. Oni sami tymczasem mają jeszcze niedostateczną wiedzę i za małe doświadczenie, a gdy do tego dołącza się jeszcze dysfunkcjonalne środowisko rodzinne oraz atak ze strony antykultury („cywilizacji śmierci”), zwłaszcza za pośrednictwem środków społecznego przekazu, wtedy w skomplikowanej rzeczywistości współczesnego świata trudno im dokonywać mądrych wyborów (Bieleń, 2004, s. 313).

Ksiądz R. Bieleń zaznacza, że „we współczesnej dobie specjalizacji z duszpasterstwa młodzieży wyłącza się poszczególne kategorie młodych ludzi ze względu na specyfikę ich życia, tworząc dla nich osobne duszpasterstwa: np. studentów (duszpasterstwo akademickie) lub młodzież niedostosowaną społecznie (Duszpasterstwo Młodzieży Niedostosowanej Społecznie)” (Bieleń, 2004, s. 314). Kościół wpisuje się w nurt pedagogiki personalno-egzystencjalnej i stwarza w ten sposób indywidualną ofertę dla młodych ludzi, którzy odpowiadają na nią zgodnie z własnymi potrzebami. W związku z powyższym, najczęściej to sama młodzież „wybiera dla siebie duszpasterstwa, [...] kierunki, zadania, formy i metody związane [...] częściej z kategorią wiekową osoby wierzącej niż z konkretną przynależnością do danych duszpasterstw specjalnych bądź specjalistycznych” (Bieleń, 2004, s. 313).

Każde działanie duszpasterskie, którego beneficjentami są młodzi ludzie, opiera się na chrześcijańskiej koncepcji człowieka, która „odwołuje się do różnych tradycji i nurtów filozofowania”, niezależnie jednak od różnic, wspólnym mianownikiem jest „personalizm, akcentujący osobowy status człowieka” (Mazur, 2019, s. 160). Jak

wyjaśnia Piotr Stanisław Mazur, personalizm nie zawsze postrzegany jest w korelacji z filozofią chrześcijańską, personalizm chrześcijański jednak „ma charakter filozoficzny, [...] jest głęboko zakorzeniony w porządku wiary, w którym wyjątkowość człowieka podkreśla fakt, że sam Bóg jest osobą (a właściwie wspólnotą osób)” (Mazur, 2019, s. 160).

Fundamentem personalizmu chrześcijańskiego jest przekonanie, że Jezus Chrystus (odwieczne Słowo) „realizując zawarte przez Boga przymierze z człowiekiem, wcielił się, przyjmując ludzką naturę z duszą i ciałem, aby odkupić człowieka z niewoli grzechu” (Mazur, 2019, s. 160). Aby zrozumieć istotę personalizmu chrześcijańskiego, należy mieć na uwadze, że Jezus stał się człowiekiem dobrowolnie, a ponadto dobrowolnie poddał się śmierci na krzyżu, bo był pewny, że w ten sposób wypełnił wolę Boga Ojca (Mazur, 2019, s. 160). Jezus poprzez wcielenie stał się – w filozofii personalizmu chrześcijańskiego – wzorem osobowym (Mazur, 2019, s. 160). Warto ponadto wskazać na specyfikę personalizmu wraz z założeniem ontologiczno-aksjologicznej koncepcji człowieka jako osoby, ponieważ w świetle tej koncepcji: „proces wychowania i nauczania oznacza stopniowe dochodzenie do własnej doskonałości, dzięki któremu stajemy się dojrzałą osobowością. Można zatem stwierdzić, iż celem wychowania personalistycznego jest rozwój osobowościowy, dzięki któremu jednostka staje się »pełniej osobą«” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 20).

Duszpasterstwo młodzieży ma zatem na celu wspieranie pełnego (integralnego) rozwoju osoby, „co w konsekwencji prowadzi do wewnętrznej integracji oraz przygotowuje do wyborów życiowych w oparciu o rozpoznane powołanie” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 20). W ramach działalności duszpasterskiej oraz ewangelizacji „podejmowanych przez księży i katechetów świeckich chodzi więc przede wszystkim o stymulowanie osobowego rozwoju młodego człowieka we wszystkich obszarach jego funkcjonowania” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 20).

W kontekście powyższych rozważań, za Pawłem Brudkiem i Jerzym Kostorzem można stwierdzić, że „nauczanie i wychowanie realizowane na podstawie założenia personalizmu sprzyja: (1) umacnianiu poczucia osobistej godności, (2) pomnażaniu cnoty mądrości oraz (3) kształtowaniu postawy miłości” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 22). Wyrazem osobowości uformowanej prawidłowo, a więc dojrzałej, „jest poczucie własnej godności” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 22). Zaś godność osobowościowa, według Józefa Kozieleckiego, o którym piszą wspomniani wyżej autorzy, to cnota decydująca o tym, że „człowiek, który ją posiada, pozostaje zawsze wierny sobie, postępuje zgodnie z własnym systemem wartości i przekonani, a w sytuacjach zagrożenia umie bronić swojej tożsamości” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 22). Dojrzałość taka daje możliwość osiągnięcia mądrości oraz – ostatecznie – postawy miłości.

Duszpasterstwo młodzieżowe staje się zatem przestrzenią, w której następuje wychowanie do mądrości i miłości polegające na niesieniu pomocy w stawianiu się doskonalszym człowiekiem. Wychowanie w duszpasterstwie młodzieży jest pomocą w:

ustawicznym wzrastaniu poprzez ciągle angażowanie go w różnorodną aktywność; nabywaniu umiejętności okazywania ciepłych uczuć innym ludziom; pełnej akceptacji siebie; dokonywaniu realistycznej oceny otaczającej go rzeczywistości; wytrwałym dążeniu do nabywania nowych lub doskonalenia posiadanych już umiejętności; otwarciu na opinie innych ludzi, które pozwolą mu na głębsze zrozumienie samego siebie; ukształtowaniu jednoczącej filozofii życia, która pozwoli mu uchwycić sens własnego istnienia (Brudek, Kostorz, 2019, s. 24).

Wychowanie takie nie jest dyrektywne, opiera się na towarzyszeniu i wspieraniu w rozwoju młodego człowieka, co „pozwala [...] dostrzec w nim nie tylko ucznia czy studenta, którego obowiązkiem jest rzetelne zdobywanie wiedzy i osiąganie jak najlepszych wyników, ale przede wszystkim człowieka z całym jego egzystencjalnym kontekstem” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 27).

Przyjęty w posoborowym Kościele program duszpasterski, którego adresatem jest młodzież, koncentruje się na pomocy człowiekowi w procesie formowania się jego sumienia, ma umożliwić głębsze rozumienie i akceptację „powszechnie uznawanych zasad oraz norm moralnych” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 28), a także ma pomóc wzrastać „w twórczym życiu z innymi i dla innych” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 28). Ponieważ pomoc w stawianiu się dojrzałym człowiekiem powinna odbywać się w nurcie niedyrektywnym, np. towarzyszenia w rozwoju, to „skuteczne świadczenie tej pomocy ze strony księży i katechetów staje się w pełni możliwe tylko wówczas, gdy wychowawca i wychowanek zmięrają razem ku najpiękniejszym ludzkim wartościom [...], dążą do wspólnego celu” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 28). Można także za Lucyną Telką zaznaczyć, że wychowanie oparte na koncepcji towarzyszenia w rozwoju to swoiste „narzędzie myślenia wychowawcy o polu praktyki” (Telka, 2020, s. 74). W kontekście słów wspomnianej badaczki można stwierdzić, że koncepcja towarzyszenia w rozwoju jako propozycja teoretyczna jest swoistym sposobem myślenia wychowawcy w wyniku jego namysłu i wysiłku związanego z kształtowaniem wyobrażenia o człowieku jako osoby poznającej siebie i świat (Telka, 2020, s. 75). Ponieważ przyjęcie takiej filozofii w praktyce pedagogicznej stawia duże wymagania wobec wychowawcy, „duszpasterze i katecheci powinni posiadać i permanentnie podnosić kwalifikacje osobiste, które pozwolą się im utożsamić z właściwą Kościołowi wizją wychowania poprzez przykład życia i pracę dydaktyczno-wychowawczą w szkole i poza nią oraz realizować zadania duszpasterskie zgodnie z etosem chrześcijańskim” (Brudek, Kostorz, 2019, ss. 28–29).

W związku z przyjęciem integralnej czy też holistycznej koncepcji człowieka w procesie wychowania w duszpasterstwie młodzieży, wychowawcy (księża, katecheci) „wytyczają sobie [...] szereg celów szczegółowych. Do najistotniejszych z nich należą: (1) kształtowanie postaw i hierarchii wartości; (2) kształtowanie umiejętności samodzielnego podejmowania decyzji; (3) uczenie się współpracy; (4) kształtowanie postaw religijnych” (Brudek, Kostorz, 2019, s. 29).

Indywidualnym odbiorcą działań duszpasterstwa młodzieży „jest osoba wierząca w okresie młodości” (Bieleń, 2004, s. 315). W Kościele katolickim zakłada się, że: „pierwszą grupę duszpasterzy młodzieżowych tworzą rodzice, sama młodzież (samo-wychowanie), najbliższa rodzina (rodzeństwo, dziadkowie, inni domownicy), rodzice chrzestni oraz rówieśnicy” (Bieleń, 2004, s. 315). Kolejną istotną grupę „przewodników duchowych” młodzieży „stanowi duchowieństwo: biskupi, księża oraz zakonnicy i zakonnice” (Bieleń, 2004, s. 315). Inną ważną grupą są wychowawcy (katecheci, nauczyciele), „cała społeczność wierzących oraz pracownicy i odbiorcy środków społecznego przekazu” (Bieleń, 2004, s. 315).

Działalność duszpasterska młodzieży mająca charakter lokalny funkcjonuje w ramach duszpasterstw młodzieżowych, prowadzonych często przy parafiach. Osoby będące świeckimi lub duchownymi liderami takich grup sięgają do praktyk wzorowanych na dorobku Światowych Dni Młodzieży, pomagają natomiast w rozwoju poprzez „systematyczną pracę z młodzieżą danego rejonu: państwa, diecezji, parafii” (Bieleń, 2004, s. 317). Jak zaznacza R. Bieleń: „Z jednej strony lokalne duszpasterstwo młodzieży powinno się składać ze stałej pracy formacyjnej: w ramach parafii lub diecezji, w grupach formalnych lub nieformalnych. Z drugiej strony lokalne duszpasterstwo młodzieży powinno podejmować działalność akcyjną w postaci okresowych inicjatyw formacyjnych, spotkań masowych itp.” (Bieleń, 2004, s. 317).

Do podstawowych zadań duszpasterstwa młodzieżowego należą: formacja duszpasterzy, duchownych i liderów świeckich do pracy w duszpasterstwie młodzieżowym, osobowościowa, religijno-moralna, liturgiczna, apostołska i społeczna formacja młodzieży, „rozwój struktur duszpasterstwa młodzieżowego”, ustawiczna ewaluacja, a w związku z nią „odnowa form i metod pracy duszpasterstwa młodzieżowego”, „rozwój grup młodzieżowych (formalnych i nieformalnych)”, konstruowanie chrześcijańskiego środowiska oraz współpraca „wszystkich podmiotów duszpasterstwa młodzieżowego ze sobą” i „z innymi duszpasterstwami specjalistycznymi, zwłaszcza z duszpasterstwem rodzin” (Bieleń, 2004, s. 317).

Katolicka formacja młodzieży odbywa się w trakcie mszy św., spotkań modlitewnych oraz podczas szeroko rozumianej katechezy (w rodzinie, środowisku parafialnym lub szkolnym). Dla młodzieży istotne są także okazjonalne, okresowe inicjatywy formacyjne, wspólnoty, akcje typu „wakacje z Bogiem”, religijne zloty i spotkania formacyjno-rekreacyjne, spotkania okolicznościowe z duszpasterzem

i inne, także związane z odbiorem i tworzeniem dóbr kultury, sportem lub rekreacją (Bieleń, 2004, s. 317).

Podstawową formą duszpasterstwa zwyczajnego młodzieży jest katecheza głosząca treść Objawienia zarówno w odniesieniu do czasów przeszłych, jak i teraźniejszości Kościoła katolickiego. Można uznać, że szczególnym zadaniem duszpasterstwa katechetycznego młodzieży „jest ewangelizacja poprzez głoszenie słowa Bożego, zachęcanie do pogłębiania życia sakramentalnego oraz formowanie postaw w oparciu o Dekalog” (Kostorz, 2019, s. 53).

Duszpasterstwo młodzieżowe nadzwyczajne jest nieco inną inicjatywą katolicką, postrzegane jest także jako specjalne i specjalistyczne. Stanowi ofertę katechetyczną adresowaną w stronę młodych ludzi o niestandardowych potrzebach religijnych, których nie zaspokajają do końca zwykle działania duszpasterskie (Chmura, 2008, s. 157). Kościół w organizowaniu duszpasterstw specjalnych kieruje się potrzebami intelektualnymi, wiekiem, poziomem duchowym oraz innymi kryteriami społecznymi osób należących do takiej formacji (Chmura, 2008, ss. 157–158). Przyjmuje się, że działalność Kościoła w omawianym obszarze może mieć charakter kategorialny, sytuacyjny lub okazjonalny i zawsze powinna cechować się fachowością i intelektualnym pogłębieniem, głównie ze względu na duży krytycyzm współczesnych ludzi (Chmura, 2008, s. 158).

Charakterystyczne dla polskiego Kościoła jest, wzmiankowane już w niniejszym opracowaniu, młodzieżowe duszpasterstwo oazowe Ruchu Światło-Życie, założone przez księdza F. Blachnickiego. Zdaniem Jana Pawła II niezwykła wartość tego ruchu wynika z trzech elementów, na których opiera się jego duchowość (Chmura, 2008, s. 161). Elementem pierwszym jest poznawanie i przeżywanie Pisma Świętego, drugim – świadomy i żywy udział w liturgii Eucharystii, a także sakramentach inicjacji chrześcijańskiej, a trzecim – gorliwy udział w życiu parafialnym (Chmura, 2008, s. 161).

Poza powszechnie znanym ruchem oazowym istnieje w Polsce szereg innych formacji zrzeszających młodych ludzi. Do takich należą m. in. Odnowa w Duchu Świętym, znana także pod nazwą Odnowy Charyzmatycznej, oraz Grupy Apostolskie (Chmura, 2008, ss. 161–162). Mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszą się grupy religijne nawiązujące do duchowych idei żeńskich i męskich zakonów. Przykładem takich wspólnot są np. koła Żywego Różańca, Stowarzyszenie Młodzieży Maryjnej czy Ruch Młodzieży Salwatoriańskiej (Chmura, 2008, s. 162). Polska młodzież bierze także czynny udział w działalności stowarzyszeń o charakterze kulturalnym i społecznym, do których należą m. in. Akcja Katolicka oraz Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży (Chmura, 2008, s. 162).

Należy zaznaczyć, że Kościół XXI wieku przygotował nowe inicjatywy kierowane w stronę młodych, a cieszące się ich uznaniem nie tylko ze względu na wartości duchowe, lecz także wychowawcze, np. sportowe. Do takich interesują-

cych ofert należą np. Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej [SALOS RP] i Katolickie Stowarzyszenie Sportowe Rzeczypospolitej Polskiej (Chmura, 2008, s. 162).

Na terenie Polski działają także organizacje harcerskie o profilu katolickim. Są to: Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza”, powołane do życia po 1989 roku, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, a także Komisja Katolicka, utworzona w 1995 roku w ramach Związku Harcerstwa Polskiego (Chmura, 2008, s. 163).

Wszystkie wyżej wspomniane grupy mają charakter systematyczny. Poza nimi istnieje jednak szereg inicjatyw okazjonalnych, np. diecezjalne pielgrzymki zbiorowe, misje, inicjatywy charytatywne, spotkania grup modlitewnych i kontemplacji chrześcijańskiej, kręgi biblijne i inne (Chmura, 2008, s. 163).

W trakcie pontyfikatu Jana Pawła II młodzież z całego świata – o czym już wspomniano – zaczęła spotykać się w ramach Światowych Dni Młodzieży, a także wokół ruchu zrzeszonego przy wspólnotach ekumenicznych w Taizé, w ostatnim zaś czasie odbywają się spotkania nad Jeziorem Lednickim (Chmura, 2008, s. 164).

Poza zbiorowymi formami młodzieżowego duszpasterstwa zwyczajnego istnieje także możliwość powołania duszpasterstwa polegającego na indywidualnym kontakcie „duszpasterza, duchownego lub osoby świeckiej” z młodą osobą (Bieleń, 2004, s. 329). Spotkania indywidualne odbywają się w kościele, na terenie przykościelnym, w innym miejscu lub w domu rodzinnym (Bieleń, 2004, s. 329). Duszpasterstwo indywidualne to formacja polegająca na prywatnym głoszeniu Ewangelii i ma na celu „nawiązanie kontaktu osobowego z konkretnym młodym człowiekiem podczas bezpośredniego spotkania” (Bieleń, 2004, s. 329). Do elementarnych metod formacji w ramach duszpasterstwa indywidualnego należą: rozmowa duszpasterska i kierownictwo duchowe, poradnictwo duszpasterskie oraz telefon zaufania (Bieleń, 2004, s. 329). Wspomniany już R. Bieleń zaznacza, że: „w duszpasterstwie młodzieży na pierwszym miejscu znajduje się rozmowa duszpasterska, która powinna zmierzać do wspierania rozwoju młodej osoby w przeświadczeniu o potrzebie wykorzystania dla swojego rozwoju sakramentu pokuty i pojednania oraz związanego z nim kierownictwa duchowego” (Bieleń, 2004, s. 329). Istotnym aspektem uczestnictwa w sakramencie pokuty – w świetle założeń duszpasterstwa młodzieżowego – jest wielokrotnie już akcentowane samowychowanie. Sakrament pokuty „pomaga bowiem najskuteczniej rozpoznawać powołanie i wypracować własny program życiowy służący realizacji własnej drogi życiowej” (Bieleń, 2004, s. 329). Wartością duszpasterstwa indywidualnego jest zwrócenie uwagi na kontakty dwóch osób. Kontakty te stają się tym bardziej wartościowe, im częściej następują „w domu rodzinnym młodej osoby, dla której mieszkanie jest naturalną przestrzenią »domowego Kościoła«, który współtworzą ze swoimi rodzicami” (Bieleń, 2004, s. 329). Spotkania takie odbywają się podczas różnorodnych odwiedzin duszpasterskich, „w których powinni uczestniczyć

zarówno księży, jak i osoby świeckie zaangażowane w duszpasterstwo młodzieży” (Bieleń, 2004, s. 329).

W ramach sytuacji kryzysowych duszpasterstwo młodzieżowe otwiera się także na poradnictwo duszpasterskie, „które służy w pierwszym rzędzie osobom przeżywającym jakieś problemy” (Bieleń, 2004, s. 329). Istotną możliwością dla młodych osób jest także skorzystanie z duszpasterskiego telefonu zaufania, „którego podstawowym zadaniem jest rozwiązywanie kryzysów egzystencjalnych, w tym pomoc tym, którzy znaleźli się w sytuacji granicznej lub stracili sens życia” (Bieleń, 2004, s. 329). Inicjatywa ta wydaje się istotną odpowiedzią na problemy młodości, bowiem – także według Kościoła – jest to okres trudny, jest czasem „burzy i naporu», a młodzież nie zawsze ma możliwość skorzystania z pomocy rodziny lub najbliższego otoczenia” (Bieleń, 2004, s. 329).

W podsumowaniu zagadnień związanych z formacją młodych ludzi w Kościele katolickim warto ponownie odnieść się do adhortacji apostolskiej św. Jana Pawła II *Christifideles laici* z 1988 roku (Jan Paweł II, 1988). Powstała ona jako efekt refleksji i ustaleń Synodu Biskupów o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie, „w której Papież dokonał doskonałej syntezy nauczania soborowego o laikacie, ubogacając ją równocześnie cennymi doświadczeniami Kościoła posoborowego” (Ryłko, 2019, s. 129). Dokument ten, jak informuje kardynał Stanisław Ryłko, nazywany jest często kartą konstytucyjną (*Magna Charta*) laikatu katolickiego. Jego zdaniem „pomimo upływu lat, w pracy ze świeckimi jest ona niezastąpionym przewodnikiem, jaki winien znajdować się w bibliotece każdego duszpasterza i każdego świeckiego, który na serio traktuje swoje powołanie, stanowiąc przedmiot częstej lektury i medytacji” (Ryłko, 2019, s. 129). Kardynał uważa jednak, że dopełnieniem tego dokumentu są dwie adhortacje papieża Franciszka: *Evangelii gaudium* oraz adhortacja o powołaniu do świętości *Gaudete et exsultate* (Ryłko, 2019, s. 129).

W świetle powyższych dokumentów Kościoła każda, także młodzieżowa formacja katolików świeckich, powinna być integralna zarówno w wymiarze ludzkim, jak i chrześcijańskim, a także spójna, a więc zdolna do zapewnienia harmonijnego i organicznego rozwoju mocnych osobowości chrześcijańskich (na zasadzie „jesteśmy katolikami z wyboru, z przekonania”), oraz kościelna, bowiem odbywająca się w ramach wspólnoty kościelnej, otwierająca na rzeczywistość Kościoła. Bycie chrześcijaninem w świetle adhortacji *Christifideles laici* jest zawsze faktem wspólnotowym (np. przy parafiach, w grupach modlitewnych i innych formacjach). Co istotne – formacja taka nigdy się nie kończy, jest stała, wspiera człowieka w samowychowaniu i prowadzi do coraz większego poczucia odpowiedzialności za własne życie, ale także za osobisty i wspólnotowy rozwój duchowy. Duszpasterz prowadzący każdą formację osób świeckich powinien działać w przekonaniu o swoim „podwójnym statusie wobec świeckich, co zwięźle wyraził św. Augustyn, mówiąc: »Dla was jestem Bisku-

pem (Pasterzem), a z wami chrześcijaninem» (przemówienie 340)” (Ryłko, 2019, s. 132). Jak więc wspomniano, bycie przewodnikiem duchowym osób świeckich nakłada na wychowawcę szczególne obowiązki, a w tym przypadku także obowiązek, aby: „w życiu kapłana ojcostwo i braterstwo duchowe w stosunku do świeckich szło w parze” (Ryłko, 2019, s. 132). To „bycie w parze” ma się przejawiać w przekonaniu: „Jestem nie tylko »dla nich«, ale jestem też wobec Boga – jako chrześcijanin – »jednym z nich«” (Ryłko, 2019, s. 132).

Priorytety w procesie formacji współczesnych młodych katolików

W procesie formacji świeckich w XXI wieku pojawiają się, w opinii kardynała S. Ryłki, trzy szczególnie ważne priorytety: „a) tożsamość świeckich, b) ich aktywna obecność w społeczeństwie i kulturze (sól ziemi i światłość świata) oraz c) odkrywanie przez nich piękna i radości bycia chrześcijaninem” (Ryłko, 2019, s. 132).

Kardynał zwraca uwagę na fakt, że współczesność narzuca swoiste „modele życia, które sieją głęboki zamęt w świadomości ludzi – także ludzi wierzących” (Ryłko, 2019, s. 132). Píše wręcz o dyktaturze relatywizmu, „która prawdę zastępuje zbiorem dowolnych opinii, rodzi kulturę pozbawioną trwałych punktów odniesienia i wartości (»płynne społeczeństwo« według Z. Baumana)” (Ryłko, 2019, s. 133). W konsekwencji tego relatywizmu Kościół traci coraz więcej autentycznych wiernych, ci zaś są często wewnętrznie podzieleni i niespójni (Ryłko, 2019, s. 133). Współcześnie pojawia się zatem szczególna potrzeba formacji świeckich osób, które będą miały odwagę „bycia sobą w świecie bez kamuflażu i odkrycia bezcennej wartości swego powołania i misji przeżywaną autentycznie” (Ryłko, 2019, s. 133). Kardynał nawołuje, aby ludzie świeccy uczestniczący w dziele Kościoła „wyzwolili się od fałszywych kompleksów niższości wobec świata i odzyskali poczucie słusznej dumy z bycia chrześcijanami i członkami wspólnoty kościelnej oraz dawali odważne świadectwo o swej przynależności do Chrystusa i do Kościoła” (Ryłko, 2019, s. 133). Można więc w tym kontekście zaznaczyć, że prawdziwa tożsamość chrześcijańska powinna mieć na uwadze słowa św. Ignacego Antiocheńskiego: „Nie wystarczy nazywać się chrześcijaninem, ale trzeba nim być rzeczywiście!” (Ryłko, 2019, s. 133).

Drugim współczesnym zadaniem (priorytetem) formacji świeckich we współczesnym Kościele jest kwestia wspierania ich w przyjęciu misji szerzenia czy też apostołstwa Ewangelii. Według S. Ryłki dominująca dziś kultura „chce zamknąć wiarę w sferze wyłącznie prywatnej człowieka”, a tym samym odmawia „Bogu prawa do obecności w sprawach tego świata i w konsekwencji stara się zmusić chrześcijan do milczenia, uczynić ich niewidzialnymi w życiu publicznym”

(Ryłko, 2019, s. 134). Mówi się wręcz o zjawisku „nowego antychrześcijaństwa”, swoistego lęku przed chrześcijaństwem (Ryłko, 2019, s. 134). Ksiądz Wojciech Rzeszowski pisze:

Przemiany społeczno-kulturowe obserwowane we współczesnym świecie są nie tylko echem rozwoju cywilizacyjnego, ale i w dużej mierze owocem postmodernistycznej koncepcji rozumienia świata, która odcisnęła wyraźne piętno na świadomości ludzi minionego wieku. Choć sam postmodernizm jest zjawiskiem wieloznacznym, to jednak ze swej natury prowadzi do kreowania nowej filozofii życia, która odcina się od wcześniej przyjętych i powszechnie akceptowanych zasad i norm (do głównych cech postmodernizmu zaliczamy: „antykartezjanizm, antyobiektywizm, antydemokracjonizm, antyscjentyzm, antyhumanizm, dekonstrukcjonizm, desakralizację”) (Rzeszowski, 2012, s. 215).

W opinii wspomnianego księdza „to, co na początku XX wieku było tylko nowatorskim sposobem uprawiania filozofii czy rozumienia sztuki, dziś staje się coraz bardziej powszechnym stylem myślenia, który w bardzo negatywny sposób odnosi się szczególnie do chrześcijańskiego sposobu rozumienia człowieka i otaczającego świata” (Rzeszowski, 2012, s. 215). Trudno nie dostrzec, że jednym z wymiarów postmodernizmu jest odsunięcie na dalszy plan wartości fundamentalnych dla religii chrześcijańskiej, takich jak: „sumienie, zdolności poznawcze rozumu, obiektywna i niezmienna prawda czy sam Bóg” (Rzeszowski, 2012, s. 215). Wartości te „stały się tylko peryferyjnymi i subiektywnymi sposobami myślenia, które nie powinny mieć większego znaczenia dla kształtu i celu życia” większości społeczeństwa (Rzeszowski, 2012, s. 215). W kontekście funkcjonowania i potrzeb młodych ludzi należy zwrócić uwagę na to, że cechami postmodernizmu są tymczasowość, przemijalność i pragmatyczność, co z kolei wiąże się z szeroko pojętą niestabilnością. Brak stałych wyznawanych wartości, brak ustalonej tożsamości „upłynnia” samego człowieka, który we współczesnej kulturze – nastawionej często na sukces i karierę – traci kontakt z własnym duchem, własnym wnętrzem, czy po prostu własnym „ja”.

Podtrzymywaniu wartości chrześcijańskich nie sprzyja także często niewłaściwie (czy też niejednoznacznie) interpretowana zasada świeckości państwa, która w dzisiejszym świecie postrzegana jest w bardzo radykalny sposób:

zamienia się coraz częściej w agresywny i wrogi chrześcijaństwu laicyzm, który nie toleruje obecności religii w życiu publicznym. I wielu wierzących dzisiaj ulega tej presji i milknie, zostawiając wolną przestrzeń dla tych, którzy krzyczą [...]. W naszym kontekście europejskim, w wielu krajach o prastarej tradycji chrześcijańskiej, katolicy są dziś statystycznie mniejszością i coraz częściej żyją w diasporze (Rzeszowski, 2012, s. 215).

Jednocześnie kwestie wyszczególnione powyżej nie są najbardziej istotne dla omawianego kryzysu, gdyż prawdziwym problemem współczesnych chrześcijan stają się „przeciętność, małoduszność i przekonanie, iż nie mamy świata nic do zaoferowania, że jesteśmy niepotrzebni” (Rzeszowski, 2012, s. 215).

Trzecim priorytetem formacji świeckich według kardynała S. Ryłki staje się uwrażliwianie wiernych „na piękno i radość chrześcijaństwa” (Ryłko, 2019, s. 136). Warto w tym miejscu podkreślić, że autor wyraża przekonanie o często niewłaściwym „obrazie chrześcijaństwa w oczach naszych współczesnych” (Ryłko, 2019, s. 136). Sposób postrzegania jest, jak przekonuje S. Ryłko, zniekształcony na skutek antyświadcstwa samych chrześcijan: „widzi się w nim nagromadzenie bezdusznych zakazów, które odbierają radość życia. Nic bardziej fałszywego” (Ryłko, 2019, s. 136). Podobnie jak problem ten przedstawiał F. Blachnicki, również kardynał S. Ryłko przekonuje, że o chrześcijaństwie warto myśleć jako o drodze człowieka do „pełni życia i pełni wolności”, natomiast nie do zniewolenia (Ryłko, 2019, s. 136). Kardynał S. Ryłko wyjaśnia:

Ojciec Święty Franciszek stawia w centrum radość Ewangelii. W Adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* pisze: Ewangelizator nie powinien mieć grobowej miny. Odzyskajmy i pogłębmy zapal [przez] „słodką i pełną pociechy radość z ewangelizowania, nawet wtedy, gdy trzeba siać, płacząc”. [...] Oby świat współczesny [...] mógł przyjmować Ewangelię nie od głosicieli smutnych i zniechęconych, niecierpliwych lub bojaźliwych, ale od sług Ewangelii, których życie promieniuje zapalem, od tych, co pierwsi przyjęli Chrystusową radość (Ryłko, 2019, s. 136).

Można zatem stwierdzić, że priorytety formacji chrześcijańskiej początku XXI wieku zamykają się w trzech aspektach: „prawda – tożsamość (Jan Paweł II), piękno (Benedykt XVI) i radość (Franciszek) bycia chrześcijaninem!” (Ryłko, 2019, s. 136).

Konkluzja

Jak można powtórzyć za ks. Radosławem Bernardem Herką, „środowisko rodzinne i szkolne nie jest w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb wychowawczych dziecka. Kościół wychodzi naprzeciw potrzebom związanym z uspołecznieniem i kształtowaniem właściwych postaw moralnych dzieci i młodzieży” (Herka, 2014, s. 238). W wyniku analiz poczynionych w niniejszym opracowaniu można dostrzec, że „temat młodzieży od dawna wzbudzał uwagę i zainteresowanie Kościoła” (Obarska, Gawrysiak-Knez, Drejer, 2022, s. 8). Łatwo zauważyć, że istotny dla zaznaczenia roli

osoby świeckiej w dziele Kościoła „Sobór Watykański II właśnie do młodych skierował swoje końcowe orędzie, w którym zachęcał ich, by budowali z entuzjazmem »świat lepszy od obecnego«, a w deklaracji *Gravissimum educationis* nazwał młodych »nadzieją Kościoła«” (Obarska, Gawrysiak-Knez, Drejer, 2022, s. 8). Kościół ustawicznie podejmuje starania, aby „wszelkie działania duszpasterskie adresowane do młodego człowieka oraz realizowane w odniesieniu do niego”, które „zasadzają się na chrześcijańskiej wizji człowieka” miały na celu przede wszystkim „pełny rozwój osoby” (Brudek, 2019, ss. 19–20). Taki rozwój ma prowadzić do wewnętrznej integracji człowieka, szczególnie potrzebnej w XXI wieku. Człowiek zaś – dzięki jej osiągnięciu – będzie przygotowany „do wyborów życiowych w oparciu o rozpoznane powołanie” (Brudek, 2019, s. 20).

Bibliografia

- Bieleń, R. (2004). Kościół katolicki we współczesnej Polsce w służbie młodzieży: Podstawowe kierunki i zadania, formy i metody duszpasterstwa młodzieży. *Seminare. Poszukiwania naukowe*, 20, 313–330.
- Brudek, P. (2019). Współcześni młodzi, jacy jesteście? Młodość na kozetce... Czyli słów kilka o rozwoju osobowym w kontekście duszpasterskiej troski o ludzi młodych. W: P. Brudek, J. Kistorz (red.), *Duszpasterstwo młodzieży: od bezradności ku możliwościom* (ss. 13–42). Opole: Wydział Teologiczny UO.
- Brudek, P., Kistorz, J. (red.) (2019). *Duszpasterstwo młodzieży: od bezradności ku możliwościom*. Opole: Wydział Teologiczny UO.
- Chmura, P.J. (2008). Aktualne formy duszpasterstwa młodzieży. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 17, 151–166.
- Durka, J. (2018). Ksiądz Franciszek Blachnicki i Ruch Światło-Życie w świetle opinii dyrektora Urzędu do spraw Wyznań w Warszawie Aleksandra Merkera z 1983 roku. *Język. Religia. Tożsamość*, 2(18), 59–75.
- Fiałkowski, M. (2009). Formacja katolików świeckich. *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne*, 1(56), 35–44.
- Herka, R.B. (2014). Rola Kościoła katolickiego w procesie wychowania dzieci i młodzieży do pracy charytatywnej i wolontariatu. W: J. Stala (red.), *Człowiek chory i umierający: Możliwości wsparcia i formy pomocy* (ss. 229–249). Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII.
- Jan Paweł II (1988). *Posynodalna adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II Christifideles Laici o Powołaniu i Misji Świeckich w Kościele i w Świecie Dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*. Pobrane z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_30121988_christifideles-laici.html.
- Kistorz, J. (2019). Duszpasterstwo katechetyczne współczesnej młodzieży. W: P. Brudek, J. Kistorz (red.), *Duszpasterstwo młodzieży: od bezradności ku możliwościom* (ss. 43–83). Opole: Wydział Teologiczny UO.
- Mazur, P.S. (2019). Chrześcijańska filozofia człowieka w Polsce wobec wyzwań XX i XXI wieku. *Logos i Ethos*, 50(2), 159–178. DOI: 10.15633/lie.3483.
- Obarska, M., Gawrysiak-Knez, A., Drejer, D. (red.) (2022). *Jak Kościół katolicki w Polsce może odpowiedzieć na odchodzenie młodych? Raport przygotowany przez Grupę Duszpasterstwo Młodzieży we Współczesnym Świecie w ramach prac Kongresu Katolicek i Katolików, marzec*

- 2021 – luty 2022. Pobrane z: <https://kongreskk.pl/wp-content/uploads/2022/05/Jak-Kosciol-katolicki-w-Polsce-moze-odpowiedziec-na-odchodzenie-mlodziezy.pdf>.
- Oskwarek, P. (2009). *Droga Nowego Człowieka według 10 drogowskazów Ruchu Światło-Życie formą wcielenia eklezjologii Soboru Watykańskiego II*. [Rozprawa doktorska, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu]. Pobrane z: <https://www.dbc.wroc.pl/dlibra/doccontent?id=3757>.
- Ryłko, S. (2019). Formacja katolików świeckich – wielkie wyzwanie naszych czasów, Sympozjum: powołanie i misja laikatu w Kościele i świecie. *Studia Teologii Dogmatycznej*, 5, 128–138. DOI:10.15290/std.2019.05.11.
- Rzeszowski, W. (2012). Katecheza Kościoła wobec wyzwań współczesnego świata. *Studia Elbląskie*, 13, 213–226.
- Telka, L. (2020). O towarzyszeniu dziecku w rozwoju – zarys koncepcji wychowania w żłobku. *Problemy Wczesnej Edukacji*, 49(2), 71–80. DOI: 10.26881/pwe.2020.49.06.
- Tokarski, F. (2009). Formacja deuterokatechumenalna w Ruchu „Światło-Życie” jako droga do dojrzałości duchowej. *Studia Gdańskie*, 24, 149–173.